

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Δημοσίου Δικαίου
Μάθημα «Συνταγματικό Δίκαιο», 2003-2004
Διδάσκων: Καθηγητής κ. Ανδρέας Δημητρόπουλος

Paper 6

Επιμέλεια: Μαρία Πάνου

Διάγραμμα

Εισαγωγή

I. Πραγματικά περιστατικά. Νομικό ερώτημα

II.α) Η θεσμική εφαρμογή των

θεμελιωδών δικαιωμάτων. Γενικά

II.β) Εξειδίκευση της θεσμικής εφαρμογής

III. Η κρίση του δικαστηρίου

Συμπέρασμα-περίληψη

Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με την θεσμική εφαρμογή της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης σε διαπροσωπική σχέση, όπου το δικαίωμα αυτό εφαρμόζεται απεριόριστα, στηριζόμενοι στην απόφαση ΣτΕ 3533/1986 (Το Σύνταγμα 1987, σελ. 126-127). Αφού παρατεθούν τα πραγματικά περιστατικά και τεθεί το νομικό ερώτημα, θα ακολουθήσει γενική ανάλυση της θεσμικής εφαρμογής, εξειδίκευση στη συγκεκριμένη έννομη σχέση και τέλος αναφορά στη λύση που έδωσε το δικαστήριο.

I. Πραγματικά περιστατικά. Νομικό ερώτημα

Στην προκειμένη περίπτωση ο Υπουργός Παιδείας αρνήθηκε τον διορισμό φιλόλογου στη Μέση Εκπαίδευση με την αιτιολογία ότι είναι μάρτυρας του Ιεχωβά, δηλαδή για λόγους θρησκευτικών πεποιθήσεων. Η φιλόλογος άσκησε προσφυγή ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, το οποίο με την 1700/1983 απόφασή του ακύρωσε την άρνηση διορισμού. Κατόπιν, ο Υπουργός Παιδείας άσκησε έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, η απόφαση του οποίου θα μας απασχολήσει στην παρούσα ανάλυση.

Το νομικό ερώτημα που τίθεται εν προκειμένω είναι το εξής: κατά πόσον η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης μπορεί να εφαρμοστεί στη συγκεκριμένη έννομη σχέση, δηλαδή στη σχέση διορισμού φιλόλογου στη μέση εκπαίδευση.

Π.α) Η θεσμική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Γενικά

Προκειμένου να διερευνηθεί σε ποιες σχέσεις μεταξύ ιδιωτών προσιδιάζουν τα συνταγματικά δικαιώματα χρησιμοποιείται η μέθοδος της διαπροσωπικής εφαρμογής, δηλαδή της θεσμικής εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Θεσμική εφαρμογή σημαίνει η εφαρμογή του περιεχομένου του δικαιώματος, σε συσχετισμό με το περιεχόμενο της διαπροσωπικής σχέσεως ή γενικότερα του θεσμού, στου οποίου τα πλαίσια εφαρμόζεται το δικαίωμα .

Για τη θεσμική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων ακολουθούμε τα εξής βήματα: α) αντιπαράθεση δικαιώματος και θεσμού , δηλαδή ο εντοπισμός της αντίθεσης , β) ανάλυση του φυσικού περιεχομένου δικαιώματος και θεσμού, γ) σύνδεση των αντιθέτων με το δεσμό της αιτιώδους συνάφειας.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί ότι το Σύνταγμα κατοχυρώνει και προστατεύει ταυτόχρονα θεμελιώδη δικαιώματα , αλλά και διαπροσωπικές σχέσεις , καθώς και σύνολα διαπροσωπικών σχέσεων . Κάθε νομικό μόρφωμα (π.χ. θεσμός, διαπροσωπική σχέση, δικαίωμα, υποχρέωση) έχει ένα συγκεκριμένο φυσικό ή νομικό περιεχόμενο και εκτελεί συγκεκριμένη λειτουργία . Στο περιεχόμενο των νομικών μορφωμάτων ανήκουν αντικειμενικά στοιχεία που αναφέρονται στις ιδιότητες των φορέων δικαιωμάτων ή στις ιδιότητες του πράγματος ή σε τυποποιημένες μορφές συμπεριφοράς (π.χ. συνήθης χρήση του πράγματος). Επιπλέον, τα νομικά μορφώματα μπορούν να καταταχτούν σε διάφορες βιοτικές περιοχές, δηλαδή σε μερικότερους χώρους της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής. Τα νομικά μορφώματα που ανήκουν στην ίδια βιοτική περιοχή είναι σύμφυτα νομικά μορφώματα (π.χ. τα πολιτικά δικαιώματα είναι σύμφυτα με τις πολιτικές σχέσεις) και συνδέονται μεταξύ τους με δεσμό αιτιώδους συνάφειας. Με δεσμό αιτιώδους συνάφειας είναι δυνατό να συνδέονται και νομικά μορφώματα που δεν ανήκουν στην ίδια βιοτική περιοχή. Τα συνδεόμενα μεταξύ τους νομικά μορφώματα (σύμφυτα ή μη) μπορούν να χαρακτηριστούν ομοιογενή, ενώ στην αντίθετη περίπτωση ανομοιογενή . Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την θεσμική εφαρμογή θεμελιώδους δικαιώματος λαμβάνεται υπόψη το περιεχόμενο της έννομης σχέσης στα πλαίσια της οποίας επιδιώκεται η εφαρμογή του.

Περαιτέρω, στις ομοιογενείς περιπτώσεις η διαπροσωπική εφαρμογή εμφανίζεται προβληματική, διότι η εφαρμογή του γενικού αμυντικού περιεχομένου των θεμελιωδών δικαιωμάτων θα οδηγούσε στη διάλυση των διαπροσωπικών σχέσεων. Για αυτόν τον λόγο στις ομοιογενείς αντιθέσεις επιβάλλεται η προσαρμογή και ο περιορισμός του δικαιώματος. Αντίθετα, στις ανομοιογενείς περιπτώσεις επιβάλλεται η αποχή από τον περιορισμό .

Εξάλλου, η διερεύνηση της νομιμότητας των περιορισμών διακρίνεται: α) στο επιτρεπτό του περιορισμού και β) στην έκταση του περιορισμού. Ειδικότερα, ο περιορισμός είναι επιτρεπτός όταν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των θεσμών, όταν δηλαδή έχουν ένα κοινό συστατικό στοιχείο. Σχετικά με το μέτρο του περιορισμού αυτό καθορίζεται με βάση τη σχέση αιτίας-αποτελέσματος. Επομένως νόμιμοι είναι οι περιορισμοί που επιβάλλονται από το κοινό αντικειμενικό στοιχείο.

Αντίθετα, στις ανομοιογενείς περιπτώσεις , εφόσον θεμελιώδες δικαίωμα και έννομη σχέση δεν συνδέονται με δεσμό αιτιώδους συνάφειας απαγορεύεται ο περιορισμός του γενικού αμυντικού δικαιώματος, διότι το δικαίωμα μπορεί να εφαρμοστεί σε όλη την έκτασή του . Επιγραμματικά, επιτρέπονται οι αιτιώδεις και απαγορεύονται οι αναιτιώδεις περιορισμοί.

Π.β) Εξειδίκευση της θεσμικής εφαρμογής

Αν και η υπόθεση αυτή αποτελεί διοικητική διαφορά, εντούτοις για τις ανάγκες της εργασίας θα τη θεωρήσουμε ως διαφορά μεταξύ ιδιωτών. Κατ' αρχάς, σύμφωνα με την αρχή της βασικής ισχύος των συνταγματικών δικαιωμάτων, όλα τα δικαιώματα εφαρμόζονται σε όλη την έκτασή τους σε όλες τις έννομες σχέσεις. Επομένως, εκκινούμε από την παραδοχή ότι η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης εφαρμόζεται σε όλο το περιεχόμενό της και στη συγκεκριμένη έννομη σχέση. Στο σημείο αυτό πρέπει να εντοπίσουμε το υποκειμενικό στοιχείο (δικαίωμα) και το αντικειμενικό (έννομη σχέση). Στην προκειμένη περίπτωση το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας εντάσσεται στο θεσμό του σχολείου, στη σχέση διορισμού φιλολόγου στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Κατόπιν, στο δεύτερο βήμα της έρευνάς μας θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε το φυσικό περιεχόμενο δικαιώματος και θεσμού και να εντοπίσουμε την ύπαρξη ενός κοινού αντικειμενικού στοιχείου και συνεπώς την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας. Στην εν λόγω έννομη σχέση δικαίωμα και θεσμός ανήκουν σε διαφορετικές βιοτικές περιοχές (θρησκευτική ελευθερία και παιδεία) και επομένως πρόκειται για μη σύμφυτα μεταξύ τους μορφώματα. Περαιτέρω, διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια καθόσον το βασικό στοιχείο της διαφοράς, η θρησκευτική συνείδηση, δεν αποτελεί και στοιχείο του έργου που παρέχεται από τη φιλόλογο. Η διδασκαλία της φιλολόγου είναι άσχετη προς τη θρησκευτική πίστη της ίδιας και των μαθητών της και δεν προϋποθέτει την πίστη της σε συγκεκριμένο δόγμα. Συνεπώς, η συγκεκριμένη διαπροσωπική αντίθεση αποτελεί αντίθεση ανομοιογενή, αφού δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια. Για το λόγο αυτό, απαγορεύεται ο περιορισμός του γενικού αμυντικού περιεχομένου του δικαιώματος, διότι είναι δυνατή η εφαρμογή του σε όλη την έκτασή του. Συμπερασματικά, στην προκειμένη περίπτωση η άρνηση διορισμού της φιλολόγου στη μέση εκπαίδευση αντίκειται στην ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης.

Θα καταλήγαμε στο αντίθετο συμπέρασμα αν υπήρχε άρνηση διορισμού δασκάλου σε σχολείο, όπου θα υπήρχε αιτιώδης συνάφεια μεταξύ δικαιώματος και θεσμού με κοινό αντικειμενικό στοιχείο την θρησκευτική συνείδηση. Πράγματι, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις αποτελούν κοινό αντικειμενικό στοιχείο του ατομικού δικαιώματος του δασκάλου και του παρεχόμενου από αυτόν έργου, εφόσον οι δάσκαλοι διδάσκουν και θρησκευτικά (ΔιοικΕφΑθ 299/1988, ΔιΔικ 1989,σελ. 83) και επομένως είναι επιτρεπτός ο περιορισμός του θεμελιώδους δικαιώματος.

III. Η κρίση του δικαστηρίου

Το δικαστήριο κατέληξε στο ίδιο αποτέλεσμα, ότι δηλαδή είναι αντισυνταγματική η άρνηση διορισμού μάρτυρος του Ιεχωβά, σε θέση φιλολόγου της Μέσης Εκπαίδευσης. Δεν χρησιμοποίησε τη μέθοδο της θεσμικής εφαρμογής, αφού άλλωστε πρόκειται για διαφορά μεταξύ κράτους και ιδιώτη. Το δικαστήριο έκρινε ότι σύμφωνα με τον Υπαλληλικό Κώδικα (π.δ. 611/1977) δεν υπάρχει κώλυμα διορισμού με βάση το θρήσκευμα του υποψηφίου. Περαιτέρω, το δικαστήριο έκρινε ότι η άρνηση διορισμού από τον Υπουργό Παιδείας δεν έχει νόμιμο έρεισμα ούτε στις διατάξεις του άρθρου 3 παρ. 1 και 16 παρ. 2 του Συντάγματος. Τονίζει μάλιστα ότι η κύρια αποστολή των καθηγητών των φιλολογικών μαθημάτων δεν είναι η ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης των μαθητών. Εξάλλου, η δημιουργία κωλύματος αντίκειται στη συνταγματική αρχή της ισότητας και στην περί ανεξιθρησκείας διάταξη του άρθρου 13 του Συντάγματος «δοθέντως ότι η φύσις των ανατεθειμένων έργων δεν συνδέεται αναγκαίως με την μετάδοση ιδεών, αρρήκτως συνυφασμένων προς τα διδάγματα της Ανατολικής του Χριστού Εκκλησίας». Με αυτό το σκεπτικό το ΣτΕ απέρριψε την έφεση και ακύρωσε την άρνηση διορισμού της φιλολόγου.

Συμπέρασμα-περίληψη

Συμπερασματικά, με βάση τη θεσμική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης εφαρμόζεται απεριόριστα στη συγκεκριμένη έννομη σχέση διορισμού φιλόλογου στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, γιατί δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της θρησκευτικής πίστης της φιλόλογου και του εκπαιδευτικού της έργου. Μεταξύ των καθηκόντων της φιλόλογου δεν συγκαταλέγεται η ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης στους μαθητές.

Βιβλιογραφία

- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Η συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1981/2
- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου ΙΙΙ, Θ' έκδοση, Αθήνα 2001